

УДК 339.9:[330.341:314.15:331.556.4(=161.2:73)](091)

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ДО США

Ірина Єлейко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. +38 032 2394 781,
e-mail: yeleychuk@yahoo.com*

Розглянуто історичну ретроспективу міграції українського населення до США, охарактеризовано її основні чотири етапи та подано причини міграції населення. Значну увагу приділено особливостям трудової міграції українців до США на сучасному етапі.

Головними причинами міграції були і залишаються економічні чинники. Якщо на початку 90-х років XX ст. виїзди на заробітки зумовлювалися банкрутством підприємств, затримками з виплатою заробітної плати, безробіттям, то сьогодні їхня мета найчастіше – підвищення добробуту, фінансування навчання тощо. Винятком є лише третя хвиля еміграції з України, коли відбувалося переміщення біженців та переселенців у США і лише невеликий відсоток становили трудові мігранти.

Аналізуючи риси української імміграції до США, географічне розселення мігрантів, їхню початкову зайнятість, можна стверджувати, що українська діаспора містить соціальні параметри, властиві для громад з високим рівнем організації, освіти та культури.

Ключові слова: імміграція; міграція українського населення; етапи міграції; трудова міграція; діаспора.

Постановка проблеми. Імміграція з українських земель має більше, ніж столітню історію. Важливим центром тяжіння міграції з України був і залишається Американський континент. Особливості української міграції до США, її географічного розселення, початкової зайнятості зумовили складання соціальних параметрів української діаспори, властивих високорозвиненим громадам з високим рівнем організації, освіти і культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми імміграції українського населення до США розглядають у працях Ю. Бачинського, О. Воловини, Ф. Заставного, І. Недошитка, П. Тригуба, О. Шокала та інших вітчизняних і зарубіжних науковців.

Формулювання завдань та цілей статті. Головним завданням дослідження є визначення особливостей та причин імміграції українців до США, а також характеристика основних періодів української міграції.

Виклад основного матеріалу. Початок масової еміграції в США датується 1877 роком. Першим відомим українським емігрантом цієї хвилі називають Андрія (Агапія) Гончаренка, ченця Києво-Печерської лаври, який брав участь у антикріпосницькому русі і зазнав переслідувань. Згодом українська еміграція до США набула ще більших розмахів. Умовно її можна поділити на декілька етапів, кожен з яких мав свої причини та характерні особливості.

Перша хвиля міграції українців до США розпочалась наприкінці XIX ст. (період американської індустріалізації) і тривала до початку Першої світової Війни. Осередком перших українських іммігрантів став штат Пенсільванія, де мігранти знаходили роботу на вугільних шахтах і металургійних заводах. Також значна їхня кількість працевлаштовувалася на північному сході США – у Нью-Йорку, Нью-Джерсі, штаті Коннектикут [3]. За весь період до США емігрувало близько 350 тис. осіб [8]. Значна їхня кількість прибула з Західної України (Галичини, Лемківщини, Буковини та Закарпаття). Серед вихідців першої хвилі імміграції кількість письмених осіб становила лише 1 %.

Галичани здебільшого їхали до США не на постійно, як це переважно робили іммігранти до Канади, а на заробітки з метою повернутися назад до родини на батьківщину [4]. Українцям пропонували оплату праці від 10 до 20 разів більшу, ніж вони могли сподіватися на батьківщині. Можна стверджувати, що трудова міграція з України у цей період мала винятково економічний характер.

Друга хвиля української еміграції до США припала на міжвоєнний період (20–30-ті роки XX століття) і суттєво відрізнялася від довоєнної. По-перше, різко зменшилась кількість мігрантів, близько 15 тис. осіб, що було пов'язано з періодом Великої депресії у США, а також вжиттям американським урядом заходів з обмеження імміграції [8]. По-друге, серед українців з'явилися перші політичні іммігранти.

Переважаюча частина українців з третьої хвилі міграції прибула до США протягом 1947–1951 років, серед них – біженці, переселенці і лише невеликий відсоток трудових мігрантів. Ці часто добре освічені українці (в тому числі 2 тис. студентів, 1,2 тис. викладачів і вчених, 400 інженерів, 350 юристів і 300 лікарів) покинули свою батьківщину під час війни і розглядали США чи Канаду як тимчасову країну проживання, хоча більшість з них вже ніколи не повернулася жити в Україну [8]. Також серед іммігрантів значну частку становили особи, які після Другої світової війни перебували у таборах для біженців та військовополонених у Німеччині, Австрії, Бельгії, Великій Британії.

Загалом після Другої світової війни до США переїхало близько 100 тис. біженців з України [7]. Саме завдяки великій кількості інтелігенції та науковців у третій хвилі імміграції і почався розвиток українського політичного, громадського, культурного та релігійного життя в діаспорі (серед іммігрантів 54,54 % склали особи з початковою освітою, кількість українців з вищою освітою становила 4,12 %, а 9 % іммігрантів з України мали спеціальну освіту) [3].

У другій половині XX ст. розподіл американців українського походження, в тому числі чоловіків і жінок, у всіх сферах зайнятості практично відповідав середньоамериканському. Зокрема, це стосувалося українців, які народилися у

США, тобто молодших генерацій діаспори. Наприклад, 15,0 % народжених у США українців-чоловіків 1970 р. належали до групи «юристи, вчителі, лікарі», 8,5 % – до «управлінців індустрії», 24,9 % – до «службовців індустріальної сфери», 22,7 % – до «кваліфікованих робітників», 7,7 % – до «працівників сфери обслуговування». Зазначимо, що у категорії «прислуги» українців чоловічої статі не значилося, та й серед жінок-українок таких було лише 1,7 % [4].

Наприкінці 1980-х років розпочалася четверта хвиля імміграції до США з України. Спочатку туди прибуло декілька тисяч українців з Польщі. А у період «перебудови» достатньо багато українців, користуючись можливістю відвідати родичів в Америці, залишалось там на постійне проживання. Оскільки «четверта хвиля» трудової імміграції була, здебільшого, зумовлена причинами економічного характеру, а не політичного, як у «третьій хвилі», то уся активність мігрантів зводилася до того, як вижити, заробити, допомогти рідним на батьківщині, а не до того, як бути активним у політичному і громадському житті української діаспори. Саме тому новоприбулі іммігранти, намагаючись влитися в закордонне суспільство, часто не знаходили спільної мови з представниками «старої» імміграції.

Найбільший вплив четвертої хвилі мігрантів з України пов'язаний із мовою. Професор Олег Воловина відзначив цікавий соціологічний факт – українська група в США була єдиною етнічною групою, в якій здебільшого не розмовляли рідною мовою. Згідно з статистичними даними, відсоток російськомовних був доволі високим (на період 1–3-ї хвиль) – 62,1 %, а україномовних – лише 27,9 %. Без останньої хвилі міграції до США в країні майже не залишилось би україномовного населення [5].

До Другої світової війни 98 % українських американців оселилися на північному сході країни, майже три чверті – у Пенсільванії. У міжвоєнний період кількість українців у Пенсільванії знизилася, в той час як кількість українського населення Нью-Йорка та Нью-Джерсі зросла (насамперед у Нью-Йорку), значні громади виникли в штатах Огайо та Іллінойсі.

Сьогодні українська громада є одним із найбільших та найактивніших етнічних осередків у США. За чисельністю вони тут займають друге місце серед слов'янського населення (після поляків). У проведеному 1990 року переписі населення 740,8 тис. осіб зазначили своє українське походження (0,3 % від загальної кількості населення) [8]. Статистичні дані засвідчують, що в США проживає понад 893 тис. американців – вихідців з України. За неофіційними даними, які фігурують в україномовних виданнях, у США мешкають до 2 млн українців [3]. У таблиці 1 представлено кількість осіб українського походження за віком і періодом імміграції.

Таблиця 1

Кількість осіб українського походження за віком та періодом імміграції до США, тис. осіб

Вік	Загалом	Народжені у США	Народжені поза межами США	До 1946 р.	1946–1952 рр.	1953–1987 рр.	1988–2010 рр.
00–04	47,953	46,571	1,382	0	0	0	1,382
05–17	136,098	105,531	30,567	0	0	0	30,567
18–24	74,762	42,899	31,863	0	0	51	31,812
25–44	235,216	142,401	92,815	0	0	5,833	86,982
45–64	283,787	197,530	86,257	0	6,214	18,740	61,303
65 +	153,481	97,903	55,578	1,171	12,709	14,612	27,086
Загалом	931,297	632,835	298,462	1,171	18,923	39,236	239,132

Джерело: [9]

Здебільшого українські громади мешкають компактно. Найбільше їх – у штаті Нью-Йорк, який завжди був воротами для в'їзду українців в Америку, передусім під час першої хвилі імміграції. Великі українські громади мешкають також у Пенсільванії, Каліфорнії, Нью-Джерсі, Іллінойсі, Огайо, Мічигані, Флориді та інших штатах. Понад 46 тис. українців проживає в американській столиці [1]. Можна стверджувати, що економічно українська діаспора органічно інтегрувалася в американське суспільство і відчуває себе в ньому рівною.

Розглянемо детальніше сучасну міграцію українського населення до США. Кількість українців, що проживали у США 1990 р., 2000 р. та 2010 р. в розрізі штатів, згідно зі статистичними даними, опублікованими Центром досліджень українців у США при Науковому товаристві імені Т. Шевченка, подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Кількість осіб українського походження в розрізі штатів США (1990, 2000 та 2010* рр.)

Назва штату	1990	2000	2010	Назва штату	1990	2000	2010
Айдахо	1 044	1 717	2 267	Меріленд	15 089	18 407	22 254
Айова	1 030	1 616	2 791	Міннесота	10 809	12 976	14 029
Алабама	1 338	1 578	2 305	Міссісіпі	603	887	1 114
Аляска	969	1 556	2 320	Міссурі	3 962	6 557	8 426
Аризона	8 313	10 765	13 079	Мічиган	44 016	45 396	39 646
Арканзас	886	1360	1 976	Монтана	1 517	1 618	2 275
Вайомінг	486	591	498	Небраска	1 673	2 359	1 199
Вашингтон	10 500	31 982	53 445	Невада	2 733	3 747	5 281
Вермонт	561	1367	1873	Нью Йорк	115 958	145 347	129 603
Вірджинія	12 252	14 728	17 542	Нью-Гемпшир	2 126	3 194	2 501

Вісконсин	5 981	7 551	9 834	Нью-Джерсі	72 824	72 207	66 638
Гаваї	1 156	1 248	884	Нью-Мексико	1 551	2 348	2 475
Делавер	5 036	5 489	5 590	Огайо	42 831	48 579	44 217
Джорджія	4 925	9 887	11 645	Оклахома	1 962	2 446	3 245
Західна Вірджинія	1 590	1 730	1 705	Орегон	5 796	14 265	21 341
Іллінойс	37 374	47 567	48 408	Пенсільванія	127 699	120 031	11 2078
Індіана	6 351	7 997	9 256	Південна Дакота	456	1 058	1 476
Каліфорнія	53 961	82 563	92 943	Південна Кароліна	1 881	3 297	6 732
Канзас	2 000	3 052	2 191	Північна Дакота	3 375	3 968	4 313
Кентуккі	1 839	1 773	4 297	Північна Кароліна	4 761	10 066	16 100
Колорадо	7 188	10 534	12 697	Род-Айленд	3 137	3 029	3 611
Коннектикут	24 652	22 759	20 453	Теннессі	2 013	3 904	7 130
Луїзіана	1 038	1 661	1 970	Техас	12 482	15 799	20 033
Массачусетс	15 485	22 287	22 799	Флорида	32 805	42 310	44 817
Мен	1 245	1 510	2 355	Федеральний округ Колумбія	760	1 111	1 701
				Юта	796	2815	3939

Джерело: [9]

* В середньому за 2009–2011 рр.

Для своїх досліджень Центр здебільшого посилається на дані, які базуються на показнику «автодефініції» [5] – особа під час опитувань сама визначає свою приналежність до певної етнічної групи. Оскільки з часом вона асимілюється, то може забути про своє коріння, отож нащадки тих, хто виїхав з України, не обов'язково визнаватимуть своє походження українським.

Як засвідчують дані досліджень, економічний добробут українців має доволі високий показник, порівняно з місцевим населенням. Середній заріток українців (чоловіків) становить 45 тис. дол. на рік, американців – 37,50 тис. дол., для жінок-українок – 29 тис., а жінок-американок – 27 тис. Успішними є українці і в освіті – докторів наук серед українців 2 %, а серед американців – лише 1 %. Здебільшого українці (за даними 2006 року) – вчителі, священики, музиканти та композитори, артисти та спортсмени. Проте, як зазначив професор Олег Воловина, найуспішнішими у США є мігранти з Азії, які, на відміну від

українців, йдуть у політику, а згодом займають високі пости. Серед українців дуже мало бізнесменів та взагалі немає політиків [6].

Така тенденція є очевидною, адже четверту хвилю імміграції впевнено можна назвати інтелектуальною. Протягом останніх років збільшилося число магістрів, які виїжджають з України до Америки. Бакалаврів, навпаки, трохи меншає, а кількість докторів тримається на одному й тому самому рівні. Щодо вікової структури мігрантів, більшість з них становлять молодь та люди середнього віку (25–44 роки) – 45 %, мігрантів віком 44–65 років – 36 %, а серед тих, кому 65 років і більше – 13 % [2].

Результати для України є не надто втішними, адже країна втрачає молоде, працездатне, кваліфіковане населення. Іншими словами, відбувається «відтік інтелекту» (*brain drain*), що є негативним наслідком трудової міграції з України.

Важливою проблемою сучасної української імміграції у США є значна кількість осіб, які працюють у цій країні нелегально. Із числа українців, які виїхали до США не за імміграційною візою, за рік від 3 % до 10 % не повертаються на батьківщину. Щорічно в генконсульство США за не імміграційними візами (туристичними, студентськими, робочими тощо) звертається близько 70 тис. українців, з числа яких до 75 % ці візи одержують. Отже, українців, які не повертаються додому, налічують іноді до 5 тис. осіб і більше щороку [6].

Українців, які тимчасово або постійно проживають у США, можна умовно поділити на певні категорії: ті, що народилися і є громадянами країни; ті, що приїхали вчитися або легально працювати; ті, хто одружився або виграв «зелену карту»; нелегальні мігранти. Звичайно, найкраще себе почувають українці-громадяни США, передусім ті, які там народились, та ті мігранти, котрі легально працюють і вчаться. Найважче живеться заробітчанами-нелегалам.

Висновки. Основними мотивами міграції були і залишаються економічні чинники. Якщо на початку 90-х років ХХ ст. виїзди на заробітки спричиняли банкрутства підприємств, затримки виплат заробітної плати, безробіття, то сьогодні їхньою метою найчастіше є: підвищення добробуту, вирішення житлового питання, фінансування навчання, поглиблення економічної кризи тощо.

Можна визначити таку ієрархію причин, що зумовлюють трудову міграцію сьогодні:

1. поліпшення житлових умов, придбання автомобіля або інших товарів тривалого вжитку;
2. задоволення поточних життєвих потреб – харчування, придбання необхідних товарів повсякденного вжитку;
3. накопичення коштів для оплати навчання дітей у ВНЗ;
4. накопичення стартового капіталу для створення власного бізнесу або розвитку своєї справи;
5. виробнича необхідність (бажання працювати за фахом чи освітою, яким не змогли знайти застосування в Україні);
6. мотиви нематеріального характеру (побачити світ, здобути певні трудові навички, поліпшити знання мови тощо).

Відсутність чіткої перспективи та хоча б мінімальних сигналів щодо покращення ситуації в Україні у не надто далекому майбутньому надалі спонукатимуть громадян до міграції. Отже, доки очевидних стимулів для того, щоб залишатися і працювати на батьківщині, не буде – відтік робочої сили з країни продовжуватиметься.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Довгопол Я.* Численна українська діаспора в США однією з перших відгукнулася на потреби захисту суверенітету й цілісності нашої держави в скрутний для неї час [Електронний ресурс] / Я. Довгопол // Укрінформ від 08.09.2014. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1704137-posol_motsik_ukraiinska_gromada_v_ssha__odin_iz_naybilshih_lobistiv_ukraiini_1970064.html.
2. *Кириченко І.* Україна «затоплює» Америку хвилею інтелекту, «зневодноючи» себе? [Електронний ресурс] / І. Кириченко // Дзеркало тижня. Україна. – № 45 від 28.11.2014. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/ukrayina-zatoplyuye-ameriku-hvileyu-intelektu-znevodnyuyuchi-sebe.html>.
3. *Кухаренко Р.* Українці в США [Електронний ресурс] / Р. Кухаренко // Міграція від 23.12.2015. – Режим доступу : <http://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ua-ukrainians-in-the-usa/>.
4. *Макарчук С.* Етнічна історія України : навч. посібник / Макарчук С. – Київ : Знання, 2008. – 471 с.
5. Українці у США: кількість, міграція, заняття та уподобання. За матеріалами відкритої лекції Воловини О. «Українці в США та вплив міграції з України на діаспору в США (на базі офіційної статистики)» [Електронний ресурс] // Справжня варта від 21.11.2012. – Режим доступу : <http://varta.kharkov.ua/articles/1090601.html>.
6. Українці, які побували у США, не повертаються в Україну [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/ukrayintsi-yaki-pobuvali-u-ssha-ne-povertayutsya-v-ukrayinu.html>.
7. Українці у Сполучених Штатах Америки [Електронний ресурс] // Україна: Історія великого народу. – Режим доступу : <http://www.litopys.com.ua/diaspora/spolucheni-shtaty-ameryky/ukrayintsi-u-spoluchenykh-shtatakh-ameryky/>.
8. *Fedunkiw M.* Ukrainian americans [Electronic resource] / M. Fedunkiw. – Available from : <http://www.everyculture.com/multi/Sr-Z/Ukrainian-Americans.html>.
9. The official site of the Center for Demographic and Socio-economic Research of Ukrainians in the United States [Electronic resource]. – Available from : <http://inform-decisions.com/stat/index.php>.

Стаття надійшла до редколегії 01.09.2016

Прийнята до друку 15.10.2016

PRECONDITIONS AND PECULIARITIES OF UKRAINIAN POPULATION MIGRATION TO THE USA

Iryna Yeleyko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. +38 032 2394 781,
e-mail: yeleychuk@yahoo.com*

The paper considers historic retrospective of migration of the Ukrainian population to the USA, main four its stages are characterized and reasons of people migration are presented. Significant attention is paid to the peculiarities of labor migration of Ukrainians to the USA at the present stage.

The main reasons of migration have been and still are economic factors. If at the beginning of the

90ies people went abroad because of enterprises closures, many-month delay of salary, increasing unemployment, now their aim is, in most cases, the improvement of welfare, solving of housing problem, financing of education, deepening of economic crisis and so on. The third wave of emigration from Ukraine is an exception, when the refugees and immigrants movement to the USA took place, and labor migrants made up only a small percent.

Analyzing the features of Ukrainian migration to the USA, geographic settlement of migrants, their initial job, it is possible to say that Ukrainian diaspora contains social parameters typical of highly-developed communities with a high level of organization, education and culture.

Key words: immigration; migration of Ukrainian population; stages of migration; labor migration; diaspora.